

CONSIDERAȚII PRIVIND MĂSURILE SPECIALE DE PROTECȚIE A COPILULUI AFLAT ÎN DIFICULTATE

Lect. univ. dr. Oana Ghiță
Lect.univ.dr. Adina Calotă-Ponea

Les mesures de protection de l'enfant se caractérisent par leur large champ d'application, par leur temporalité, par leur urgence et par leur révocabilité. L'intérêt fondamental de l'enfant et le respect de ses droits gouvernent les mesures prises à son sujet. Cet article analyse les nouvelles mesures qui peuvent être prises à l'égard des enfants privés de protection parentale et le fonctionnement des institutions qui les appliquent.

Ocotirea minorului reprezintă acea instituție juridică ce cuprinde ansamblul drepturilor și obligațiilor acordate, respectiv impuse de lege anumitor persoane sau organe¹.

Noul cadru legal² asigură, într-o măsură mai largă – respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului printr-o serie de măsuri ce privesc identitatea, dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, creșterea sa în condiții care să-i permită dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială, dreptul la protecție alternativă, asistență medicală specială etc.

Ocotirea minorului se realizează sub trei forme: a) ocrotirea minorului de către părinți (ocrotirea părintească); b) ocrotirea minorului prin tutelă; c) ocrotirea minorului în cazuri speciale.

Rolul principal în ocrotirea minorului îl are familia, intervenția statului și a colectivităților locale având un caracter subsidiar, numai în măsura în care protecția copilului în propria familie nu este posibilă sau nu este în interesul acestuia. În acest caz, instituțiile specializate ale statului au obligația de a interveni prin măsuri de protecție alternativă³ a copilului și de a sprijini sau de a prelua integral, prin măsuri cu caracter temporar sau permanent sarcina ocrotirii acestuia.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului corelează legislația noastră internă în materie cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a subliniat că, pentru un copil, faptul de a trăi împreună cu părinții săi reprezintă o componentă fundamentală a vieții de familie astfel încât plasarea acestuia într-o instituție de ocrotire socială reprezintă, în sine, o ingerință în viața familială a celor interesați⁴.

Curtea a mai decis că asemenea măsuri trebuie să aibă un caracter temporar, cu posibilitatea suspendării lor, pentru a nu fi pierdută din vedere posibilitatea realizării reuniunii copilului cu părinții săi, art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, neputând fi interpretat în sensul că ar autoriza părinții să ia măsuri care ar prejudicia sănătatea și dezvoltarea copilului.

¹ Dumitru Rădescu – Dicționar de drept privat, Editura Mondan '94, București, 1997, pag. 667;

² Legea nr. 272/21 iunie 2004 – publicată în M. Of. nr. 557/23.06.2004, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990 – republicată etc.;

³ Art. 99 din Legea nr. 272/21.06.2004 prevede că: „Orice copil care este temporar sau definitiv lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora are dreptul la protecție alternativă.”;

⁴ A se vedea în acest sens Coreneliu Bărsan - *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, comentariu pe articole*, vol. I, *Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București, 2005, p. 636 - cu soluții de practică ale Curții Europene.

2. Măsurile de protecție a copilului aflat în dificultate

Potrivit art. 55 din Legea nr. 272/2004 măsurile de protecție specială a copilului sunt: a) plasamentul copilului la o persoană sau familie⁵, la un asistent maternal profesionist⁶ sau la un serviciu de tip rezidențial⁷ licențiat în condițiile legii; b) plasamentul în regim de urgență - ca măsură cu caracter temporar; c) supravegherea specializată.

Copilul poate beneficia de aceste măsuri până la împlinirea vârstei de 18 ani. Prin excepție, dacă acesta își continuă studiile într-o formă de învățământ de zi, protecția specială va opera pe durata continuării studiilor dar nu după împlinirea vârstei de 26 de ani și numai la cererea tânărului⁸. Dacă tânărului i s-a oferit un loc de muncă și/sau locuință iar acesta fie le-a refuzat, fie le-a pierdut din motive imputabile lui - nu va mai beneficia de aceste măsuri.

În cazul copiilor care au săvârșit fapte penale însă minoritatea⁹ îi exonerează de răspundere se vor aplica măsurile educative. Potrivit art. 115 din noul Cod penal acestea sunt: a) mustrarea; b) libertatea sub supraveghere; c) libertatea sub supraveghere severă; d) internarea într-un centru de reeducare; e) internarea într-un institut medical-educativ¹⁰.

Măsuri de protecție specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi, potrivit Legii nr. 272/2004

Potrivit art. 5 măsurile de protecție specială au un caracter subsidiar, autoritățile administrației publice locale având obligația de a sprijini părinții sau reprezentantul legal al copilului prin servicii diversificate corespunzător nevoilor copilului. Art. 5 alin. 4 prevede că intervenția statului este complementară: "statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor sale", indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, situație materială, de statut la moștenire sau de statutul dobândit ș.a

Protecția specială a copilului¹¹ reprezintă ansamblul măsurilor, prestațiilor și serviciilor destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora".

⁵ Conform art. 58 din Legea nr. 272/2004 - persoana sau familia care primește un copil în plasament trebuie să aibă domiciliul în România și să fie evaluată de către Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului în privința garanțiilor morale și condițiilor materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament.

⁶ A se vedea I. T. Ștefănescu, *Statutul legal al asistentului maternal profesionist*, "în revista Dreptul, nr. 9/1998, p. 11 și urm. precum și Ana Vasile, *Unele considerații asupra contractului individual de muncă al asistentului maternal profesionist*, în revista Dreptul, nr. 2/2004, p. 103 și urm.

⁷ Prevăzut la art. 110 alin. 2 din Legea nr. 272/2004 sunt servicii de tip rezidențial centrele de plasament, centrele de primire a copilului în regim de urgență și centrele maternale.

⁸ În condițiile art. 51 din Legea nr. 272/2004.

⁹ Art. 30 din Codul penal publicat în Monitorul Oficial nr. 575/29 iunie 2004.

¹⁰ Noul Cod penal instituie, pe lângă măsurile existente, măsura libertății supravegheate sever la care ne vom referi într-o secțiune separată.

¹¹ Noua lege înlocuiește termenul de "minor" folosit de Codul familiei și celelalte acte normative anterioare cu acela de "copil". Potrivit Convenției cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1989 și ratificată de România prin Legea nr. 18/1999 (publicată în M. Of. nr. 109/1990) prin "copil" se înțelege orice ființă (umană) sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor în care, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă.

În ce privește termenul de "copil" s-a arătat¹² că noțiunea de minor este mai cuprinzătoare decât aceea de copil deoarece, minorul care se căsătorește rămâne în continuare minor, dar nu mai este copil, potrivit legii, copilul fiind persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Potrivit art. 51 din lege copilul beneficiază de protecția specială până la dobândirea capacității de exercițiu. Ulterior, dacă tânărul își continuă studiile într-o formă de învățământ de zi, la cerere se acordă protecția specială pe durata continuării studiilor până la vârsta de 26 de ani.

Art. 51 alin. 3 prevede posibilitatea prelungirii măsurii de protecție specială de care a beneficiat anterior tânărul, până la împlinirea vârstei de 20 de ani, chiar dacă nu își mai continuă studiile după dobândirea capacității depline de exercițiu. Prevederile acestui articol se aplică dacă acesta nu are posibilitatea revenirii în propria familie, în vederea înlăturării integrării sale sociale. Aceste dispoziții nu vor fi aplicabile dacă se face dovada că tânărului i s-a oferit un loc de muncă și/sau locuință iar acesta le-a refuzat ori le-a pierdut din motive imputabile lui, în mod succesiv.

Categoriile de copii care necesită măsuri de protecție specială au fost enumerate anterior. În dreptul francez¹³ asistența educativă presupune intervenția în situația în care sănătatea, securitatea sau moralitatea unui minor sunt în pericol sau când condițiile în care se face educația sa sunt iremediabil compromise¹⁴. Curtea de Casație franceză a stabilit că luarea unor asemenea măsuri nu se au în vedere în cazuri abstracte cum ar fi concubinajul sau homosexualitatea unui părinte ci atunci când o situație concretă o impune¹⁵.

Instituții și servicii cu atribuții în protecția copilului

Instituții la nivel central

A. **Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului** este un organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, aflat în subordinea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei¹⁶. Cu toate că Legea nr. 272/2004 stabilește subordonarea Autorității față de Guvern, în speță față de ministerul menționat, prin Legea nr. 275/2004 privind însăși înființarea acesteia¹⁷ se stabilește o *directă* subordonare a acesteia față de ministerul pentru coordonarea Secretariatului General al Guvernului¹⁸.

Autoritatea, în asigurarea respectării drepturilor copilului are următoarele funcții:

a) funcția de strategie; b) funcția de reglementare; c) funcția de administrare; d) funcția de reprezentare; e) funcția de autoritate de stat.

¹² Teodor Bodoască, *Contribuții la studiul condițiilor în care poate fi instituită tutela copilului în reglementarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*, în revista Dreptul, nr. 3/2005.

¹³ Măsurile de "asistență educativă" sunt reglementate în titlul 2 din Codul familiei și de ajutor social sub denumirea "acțiuni sociale în favoarea minorului și a familiei".

¹⁴ Art. 375 din Codul civil francez.

¹⁵ A se vedea Francois Boulanger, *Droit civil de la famille*, tome II, *Aspects comparatifs et internationaux*, Ed. Economica, Paris, 1994, p. 311, care explică: luarea unor asemenea măsuri se justifică dacă sănătatea sau integritatea corporală a unui copil riscă să fie compromise prin refuzul reprezentantului legal de a consimți intervenția. Medicul responsabil ar putea atunci sesiza Ministerul Public sau chiar, direct, judecătorul de minori care va lua măsura ce se impune.

¹⁶ Art. 100 din Legea nr. 272/2004.

¹⁷ Publicată în M. Of. nr. 557/23.06.2004.

¹⁸ Autoritatea a fost înființată prin reorganizarea Agenției Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului care, de la 1 ianuarie 2005 își încetează activitatea.

În exercitarea acestor funcții, Autoritatea are următoarele atribuții¹⁹:

a) în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului: 1. elaborează și supune spre aprobare Guvernului, cu aprobarea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, strategia națională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului; 2. coordonează activitățile și măsurile de implementare a obiectivelor strategiei naționale din domeniu; 3. evaluează impactul aplicării obiectivelor strategice și ia măsurile necesare sau, după caz, propune Guvernului, cu aprobarea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, luarea măsurilor necesare pentru îmbunătățirea obiectivelor sau, după caz, a activităților de implementare a acestora; 4. identifică nevoile de formare a personalului implicat în protecția și promovarea drepturilor copilului și colaborează cu instituțiile abilitate de lege la fundamentarea și elaborarea de programe care să răspundă acestor nevoi; 5. elaborează proiecte de acte normative, în vederea armonizării legislației interne cu principiile și normele tratatelor internaționale în domeniul drepturilor copilului, la care România este parte, precum și în vederea aplicării efective a acestora; 6. elaborează și fundamentează programe în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului; 7. elaborează metodologia de autorizare și criteriile de evaluare a organizațiilor neguvernamentale care activează în domeniul său de activitate; 8. autorizează organismele private de naționalitate străină să desfășoare activități în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului; 9. organizează evidența la nivel național a tuturor asociațiilor, fundațiilor și federațiilor care activează în domeniul său de activitate, precum și a serviciilor prestate de acestea; propune Guvernului recunoașterea acestora ca fiind de utilitate publică, în condițiile legii; 10. centralizează și sintetizează informațiile referitoare la respectarea principiilor și normelor stabilite de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și elaborează rapoartele prevăzute la art. 44 pct. 1 din această convenție; 11. asigură controlul în ceea ce privește aplicarea legislației din domeniul propriu și modul în care sunt respectate drepturile copilului de către instituțiile publice, celelalte persoane juridice și de persoanele fizice, în conformitate cu legislația în vigoare; propune instituțiilor competente stabilirea răspunderii disciplinare, materiale, contravenționale sau penale, după caz, a persoanelor vinovate; 12. propune autorităților competente suspendarea sau încetarea activităților care pun în pericol grav și iminent sănătatea sau dezvoltarea fizică ori psihică a copilului; 13. ia măsurile necesare sau, după caz, propune autorităților ori instituțiilor competente luarea măsurilor necesare pentru prevenirea sau, după caz, înlăturarea efectelor oricăror acte ori fapte care încalcă principiile și normele tratatelor internaționale în domeniul drepturilor copilului, la care România este parte; 14. inițiază, negociază și încheie, prin împuternicirea Guvernului, documente de cooperare internațională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului;

b) în domeniul prevenirii separării copilului de părinți și al protecției speciale a copilului separat temporar sau definitiv de părinți: 1. elaborează norme, standarde și metodologii pentru funcționarea serviciilor care asigură prevenirea separării copilului de părinții săi, precum și protecția specială a copilului; 2. elaborează metodologia de licențiere și criteriile de evaluare a serviciilor destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului; 3. licențiază serviciile destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului, organizate, în condițiile legii, de către autoritățile publice sau organismele private autorizate; asigură la nivel național evidența acestor servicii; 4. realizează inspecții cu privire la modul în care sunt respectate standardele minime obligatorii pentru organizarea și funcționarea serviciilor

¹⁹ Stabilite prin art. 3 din H.G. nr. 1432/02.09.2004 privind atribuțiile, organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului publicată în M. Of. nr. 868/23.09.2004.

destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului; 5. asigură controlul și îndrumarea metodologică a activităților serviciilor destinate prevenirii separării copilului de părinții săi și a celor de protecție specială a copilului, precum și a activității desfășurate de comisiile pentru protecția copilului;

c) în domeniul economico-financiar: 1. gestionează bunurile proprietate publică și privată a statului pe care le are în administrare sau în folosință, după caz; 2. gestionează sau, după caz, monitorizează gestionarea fondurilor alocate pentru finanțarea programelor din domeniul său de activitate; 3. finanțează sau, după caz, cofinanțează proiecte în cadrul programelor de interes național; 4. propune și fundamentează adoptarea măsurilor necesare pentru asigurarea finanțării adecvate a serviciilor destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului.

B. Avocatul Poporului

Potrivit art. 101 din Legea nr. 272/2004 și această instituție veghează la apărarea drepturilor și libertăților copilului în raporturile acestuia cu instituțiile publice, cu scopul de a îmbunătăți și promova condiția copilului.

Art. 58 din Constituția României prevede că Avocatul Poporului este numit pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice.

Instituții și servicii la nivel local

A. Comisia pentru protecția copilului

Comisia pentru drepturile copilului este organul de specialitate al Consiliului Județean, respectiv al Consiliului local al sectorului municipiului București, fără personalitate juridică²⁰, cu activitate decizională în materia protecției și promovării drepturilor copilului.

Atribuțiile Comisiei: stabilește încadrarea în grad de handicap și orientarea școlară a copilului; se pronunță asupra măsurilor de protecție specială a copilului, în condițiile legii; soluționează cererile privind eliberarea atestatului de asistent maternal²¹; reevaluează periodic hotărârile privind măsurile de protecție, precum și încadrarea în grad de handicap și orientarea școlară a copiilor, pe baza sesizării direcției generale de asistență socială și protecția copilului, denumită în continuare Direcția; revocă sau înlocuiește măsura stabilită, în condițiile legii, dacă împrejurările care au determinat stabilirea acesteia s-au modificat; soluționează cererile privind eliberarea atestatului de asistent maternal profesionist; soluționează plângerile adresate de copii, în măsura în care soluționarea acestora nu este stabilită de lege în competența altor instituții; promovează drepturile copilului în toate activitățile pe care le întreprinde; informează părinții cu privire la consecințele plasamentului asupra raporturilor pe care le au cu copiii, inclusiv drepturile și obligațiile pe care le au față de copil pe durata măsurii plasamentului; stabilește, în condițiile legii, cuantumul contribuției lunare a părinților la întreținerea copilului pentru care s-a decis plasamentul.

În exercitarea atribuțiilor ce îi revin Comisia emite hotărâri²² executorii, ce pot fi atacate la tribunalul de la domiciliul copilului.

²⁰ Art. 104 din Legea nr. 272/2004.

²¹ În condițiile H.G. nr. 679/2003 publicată în M. Of. nr. 443/23.06.2003. A se vedea și Ana Vasile, *Unele considerații asupra contractului individual de muncă al asistentului maternal profesionist*, în revista Dreptul nr. 2/2004, p. 103.

²² Art. 3 din H.G. nr. 1437/2004 privind organizarea și metodologia de funcționare a comisiei pentru protecția copilului publicată în M. Of. nr. 872 din 24.09.2004.

B. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului

Direcția generală este instituție publică, cu personalitate juridică, înființată în subordinea consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, înființată prin reorganizarea Serviciului public specializat pentru protecția copilului. Aceasta se înființează prin hotărâre a consiliului județean, respectiv a consiliului local al sectoarelor municipiului București²³.

Potrivit art. 2 din Regulamentul cadru de organizare și funcționare a Direcției generale cuprins în Anexa 1 a H.G. nr. 1434/2004 - Direcția îndeplinește următoarele atribuții principale:

a) în domeniul protecției persoanei adulte: 1. completează evaluarea situației socio-economice a persoanei adulte aflate în nevoie, a nevoilor și resurselor acesteia. Asigură furnizarea de informații și servicii adecvate în vederea refacerii și dezvoltării capacităților individuale și ale celor familiale necesare pentru a depăși cu forțe proprii situațiile de dificultate, după epuizarea măsurilor prevăzute în planul individualizat privind măsurile de asistență socială; 2. acordă persoanei adulte asistență și sprijin pentru exercitarea dreptului său la exprimarea liberă a opiniei; 3. depune diligențe pentru clarificarea situației juridice a persoanei adulte aflate în nevoie, inclusiv pentru înregistrarea tardivă a nașterii acesteia; 4. verifică și reevaluează trimestrial și ori de câte ori este cazul modul de îngrijire a persoanei adulte în nevoie pentru care s-a instituit o măsură de asistență socială într-o instituție, în vederea menținerii, modificării sau revocării măsurii stabilite; 5. asigură măsurile necesare pentru protecția în regim de urgență a persoanei adulte aflate în nevoie, inclusiv prin organizarea și asigurarea funcționării în structura proprie a unor centre specializate; 6. depune diligențele necesare pentru reabilitarea persoanei adulte conform planului individualizat privind măsurile de asistență socială; 7. îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege;

b) în domeniul protecției drepturilor copilului: 1. întocmește raportul de evaluare inițială a copilului și familiei acestuia și propune stabilirea unei măsuri de protecție specială; 2. monitorizează trimestrial activitățile de aplicare a hotărârilor de instituire a măsurilor de protecție specială a copilului; 3. identifică și evaluează familiile sau persoanele care pot lua în plasament copilul; 4. monitorizează familiile și persoanele care au primit în plasament copii, pe toată durata acestei măsuri; 5. identifică, evaluează și pregătește persoane care pot deveni asistenți maternali profesioniști, în condițiile legii; încheie contracte individuale de muncă și asigură formarea continuă de asistenți maternali profesioniști atestați; evaluează și monitorizează activitatea acestora; 6. acordă asistență și sprijin părinților copilului separat de familie, în vederea reintegrării în mediul său familial; 7. reevaluează, cel puțin o dată la 3 luni și ori de câte ori este cazul, împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurilor de protecție specială și propune, după caz, menținerea, modificarea sau încetarea acestora; 8. îndeplinește demersurile vizând deschiderea procedurii adopției interne pentru copiii aflați în evidența sa; 9. identifică familiile sau persoanele cu domiciliul în România care doresc să adopte copii; evaluează condițiile materiale și garanțiile morale pe care acestea le prezintă și eliberează atestatul de familie sau de persoană aptă să adopte copii; 10. monitorizează evoluția copiilor adoptați, precum și a relațiilor dintre aceștia și părinții lor adoptivi; sprijină părinții adoptivi ai copilului în

²³ Potrivit art. 4 din H.G. nr. 1434/2.09.2004 privind atribuțiile și Regulamentul cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului publicată în M. Of. nr. 869/23.09.2004.

îndeplinirea obligației de a-l informa pe acesta că este adoptat, de îndată ce vârsta și gradul de maturitate ale copilului o permit; l l. îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege.

C. Serviciile publice de asistență socială organizate la nivelul municipiilor și orașelor

Îndeplinesc următoarele atribuții principale: a) monitorizează și analizează situația copiilor din unitatea administrativ-teritorială, precum și modul de respectare a drepturilor copiilor, asigurând centralizarea și sintetizarea datelor și informațiilor relevante; b) realizează activitatea de prevenire a separării copilului de familia sa; c) identifică și evaluează situațiile care impun acordarea de servicii și/sau prestații pentru prevenirea separării copilului de familia sa; d) elaborează documentația necesară pentru acordarea serviciilor și/sau prestațiilor și acordă aceste servicii și/sau prestații, în condițiile legii; e) asigură consilierea și informarea familiilor cu copii în întreținere asupra drepturilor și obligațiilor acestora, asupra drepturilor copilului și asupra serviciilor disponibile pe plan local; f) asigură și urmăresc aplicarea măsurilor de prevenire și combatere a consumului de alcool și droguri, de prevenire și combatere a violenței în familie, precum și a comportamentului delinvent; g) vizitează periodic la domiciliu familiile și copiii care beneficiază de servicii și prestații; h) înaintează propuneri primarului, în cazul în care este necesară luarea unei măsuri de protecție specială, în condițiile legii; i) urmăresc evoluția dezvoltării copilului și modul în care părinții acestuia își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copilul care a beneficiat de o măsură de protecție specială și a fost reintegrat în familia sa; j) colaborează cu direcția generală de asistență socială și protecția copilului în domeniul protecției copilului și transmit acesteia toate datele și informațiile solicitate din acest domeniu.

Organisme private care desfășoară activități în domeniul protecției copilului

Organismele private autorizate sunt²⁴ persoane juridice de drept privat, fără scop patrimonial, constituite și acreditate în condițiile legii. Aceste organisme private se constituie prin hotărâre judecătorească, având avizul prealabil al Departamentului pentru Protecția Copilului și al Ministerului Educației Naționale. Ele vor putea organiza servicii de prevenire a separării copilului de familia sa și de protecție specială a copilului numai pe baza unei licențe de funcționare eliberate de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului²⁵. Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului efectuează inspecții periodice cu privire la modul în care acestea respectă standardele minime obligatorii elaborate de aceeași instituție pentru serviciile de prevenire a separării copilului de familia sa precum și pentru serviciile de protecție specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi.

Prezentarea măsurilor de protecție specială a copilului

Plasamentul. Definiție. Plasamentul copilului lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi constituie o măsură de protecție specială, cu caracter temporar ce

²⁴ Potrivit art. 113 din Legea nr. 272/2004.

²⁵ A se vedea H. G. nr. 1440/2004 privind condițiile și procedura de licențiere și de inspecție a serviciilor de prevenire a separării copilului de familia sa, precum și a celor de protecție specială a copilului lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi.

poate fi dispusă după caz, la: o persoană sau familie²⁶, un asistent maternal²⁷ sau un serviciu de tip rezidențial²⁸.

Plasamentul copilului se stabilește de către Comisia pentru protecția copilului, cu acordul părinților pentru copiii ce nu pot fi lăsați în grija lor dar din motive neimputabile acestora și pentru cei care au săvârșit o faptă penală, dar nu răspund penal.

Stabilire. Măsura se stabilește de instanța judecătorească, la cererea Direcției generale în următoarele situații:

- în cazul copiilor ai căror părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din drepturile părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, ai copiilor neglijăți sau abuzați sau a celor abandonați de mamă în unitățile sanitare atunci când se înlocuiește măsura plasamentului în regim de urgență cu plasamentul;

- în cazul copiilor ce nu pot fi lăsați în grija părinților din motive neimputabile lor și celor care au săvârșit o faptă penală pentru care nu răspund, atunci când nu există acordul părinților pentru instituirea Pe toată durata acestei măsuri copilul are domiciliul la persoana, familia, asistentul maternal sau serviciul de tip rezidențial care îl are în îngrijire însă drepturile și obligațiile părintești se mențin atunci când măsura a fost dispusă de Comisie. În cazurile în care plasamentul s-a stabilit de instanța judecătorească aceste drepturi sunt exercitate de către președintele consiliului județean, respectiv primarul sectorului municipiului București ca autoritate tutelară.

Plasamentul în regim de urgență. Definiție. Este o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, ce se aplică în cazul copilului abuzat sau neglijat sau a copilului găsit sau abandonat în unități sanitare.

Stabilire. Măsura se stabilește potrivit art. 65-66 din Legea nr. 272/2004. Astfel, în privința copilului găsit sau abandonat de mamă în unități sanitare și a copilului abuzat sau neglijat, dacă nu există opoziție din partea persoanelor care-l au în îngrijire sau din partea reprezentanților - persoane juridice - de către Directorul Direcției generale de asistență socială și protecția copilului din unitatea administrativ-teritorială în care se găsește copilul. Dacă persoanele amintite refuză sau împiedică efectuarea verificărilor de către Direcție, atunci aceasta va sesiza instanța judecătorească pentru emiterea unei ordonanțe președințiale de plasare a copilului în regim de urgență. În termen de 48 de ore de la data executării acestei ordonanțe Direcția va sesiza din nou instanța de judecată cu privire la: înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu măsura plasamentului; decăderea totală sau parțială din exercițiul drepturilor părintești; exercitarea drepturilor părintești; instituirea tutelei; reintegrarea copilului în familia sa.

Măsura supravegherii specializate

Definiție. Supravegherea specializată constituie o măsură specială de protecție a copilului care a săvârșit o faptă penală și care nu răspunde penal.

Stabilire. În această situație, Comisia pentru protecția copilului va lua măsura, dacă există acordul părinților sau al reprezentantului legal, în caz contrar, supravegherea specializată fiind dispusă de instanța judecătorească²⁹.

²⁶ Persoana sau familia, trebuie să aibă domiciliul în România, să fie evaluată de către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament (art. 58 alin. 2 din lege).

²⁷ Persoană acreditată în condițiile H.G. nr. 679/2003 publicată în M. Of. nr. 443/23.06.2003.

²⁸ Servicii organizate pe model familial, din care fac parte: centrele de plasament, centrele de primire a copiilor în regim de urgență, centrele maternale ș.a.

Comisia va lua în acest sens o măsură educativă la sesizarea oricărei persoane, a procurorului, organelor de poliție sau chiar a părinților copilului. Aceste măsuri sunt prevăzute la art. 115 C. pen. și se aplică în funcție de: gradul de pericol social al faptei; dezvoltarea fizică, intelectuală, afectivă a copilului; de condițiile în care a crescut³⁰; vârsta și gradul de maturitate etc. În cazul stabilirii măsurii libertății supravegheate, comisia va putea încredința copilul spre supraveghere Serviciului public specializat pentru protecția copilului. Monitorizarea împrejurărilor care au stat la baza luării măsurii se realizează de către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, prin verificări trimestriale. În cazul schimbării acestor împrejurări, Direcția va sesiza de îndată Comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească în vederea modificării/încetării măsurii.

Aspecte procedurale speciale privind măsurile de protecție a copilului

Legiuitorul a prevăzut în această materie, pe lângă competența specială a tribunalului pentru minori și familie, reguli de procedură în acord cu specificul și celeritatea măsurilor arătate anterior. Astfel, prin Legea nr. 304/2004 privind organizarea judecătorească, în aplicarea dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 126 alin. 5 se prevede organizarea Tribunalului pentru minori și familie³¹, ce vor începe să funcționeze, potrivit legii, cel mai târziu, până la 1 ianuarie 2008. Până la înființarea Tribunalului pentru minori și familie, ce va avea personalitate juridică distinctă, în cadrul tribunalelor de drept comun vor funcționa secții sau complete specializate. Astfel, orientarea legiuitorului nostru ține seama de reglementările existente în cele mai multe țări europene, fără a putea vorbi însă de o soluție uniformă în spațiul judiciar al Uniunii Europene³².

Tribunalele pentru minori și familie judecă, în primă instanță următoarele cauze:

1. În materie civilă, cauzele referitoare la drepturile, obligațiile și interesele legitime privind persoana minorilor, decăderea din drepturile părintești; cererile privind nulitatea sau desfacerea căsătoriei; cererile pentru încuviințarea, nulitatea sau desfacerea adopției, precum și cauzele privind raporturile de familie;

2. În materie penală, infracțiuni săvârșite de minori sau asupra minorilor.

Termenele de judecată nu vor fi mai mari de 10 zile. Citarea părților se consideră legal îndeplinită și dacă citația le-a fost înmănată părților cu cel puțin o zi înainte de termen.

Hotărârile prin care se soluționează fondul cauzei se pronunță în ziua în care au luat sfârșit dezbaterile, nefiind posibilă amânarea pronunțării ca în dreptul comun, ci numai prin excepție, pentru maximum două zile. Hotărârea instanței de fond este executorie - fără îndeplinirea altor formalități și se atacă numai cu recurs. Spre deosebire de dreptul comun, unde termenul de recurs este de 15 zile, în această materie a fost scurtat la 10 zile de la comunicarea hotărârii care, se comunică părților în maximum 10 zile de la pronunțare. Cauzele care privesc măsurile speciale privind protecția minorilor sunt scutite de taxa judiciară de timbru și de timbru judiciar.

Încetarea măsurilor de protecție specială

Pentru încetarea uneia dintre măsurile de protecție specială prevăzute la art. 55 din lege prin reintegrarea copilului în familia sa, serviciul public de asistență socială sau Direcția generală de asistență socială - în cazul sectoarelor municipiului București de la

²⁹ Art. 67 alin. 2 din aceeași lege.

³⁰ Adrian Pricopi, *Dreptul familiei*, Editura Lumina Lex, București, 2004, p. 373.

³¹ Secțiunea a II-a, "Competența instanțelor judecătorești", art. 41.

³² Ioan Leș, *Organizarea sistemului judiciar românesc. Noile reglementări*, Editura All Beck, București, 2004, p. 56

domiciliul copilului sau de la reședința părinților are obligația de a întocmi rapoarte lunare pe o perioadă de cel puțin 3 luni (art. 70 din lege) prin care să se urmărească evoluția dezvoltării copilului, respectiv modul în care părinții își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copil. În cazul copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal se va întocmi un raport și din partea serviciului de reintegrare și supraveghere de pe lângă instanța judecătorească³³.

Măsura încredințării sau plasamentul copilului încetează de drept odată cu dobândirea capacității depline de exercițiu de către acesta. La cererea copilului, acesta poate rămâne în centrele de plasament ori la familia substitutivă, până la împlinirea vârstei de 25 de ani dacă își continuă studiile într-o formă de învățământ de zi.

Ocotirea minorului în cazuri speciale. Noțiune. Principii. Legea nr. 272 din 21.06.2004 definește în art. 50 protecția specială a copilului ca fiind ansamblul măsurilor prestațiilor și serviciilor destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora. Observăm că definiția cuprinde și categoriile de copii aflați în dificultate cărora urmează a le fi protejate interesele prin intermediul unor măsuri speciale. Art. 56 din aceeași lege detaliază aceste categorii: copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela; copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora; copilul abuzat sau neglijat; copilul găsit sau copilul abandonat de către mamă în unități sanitare; copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal. De dispozițiile acestei legi beneficiază copiii cetățeni români aflați pe teritoriul României, copiii cetățeni români aflați în străinătate, copiii apatrizi aflați pe teritoriul României, copiii care solicită sau beneficiază de vreo formă de protecție în condițiile reglementărilor privind statutul și regimul refugiaților în România precum și copiii străini aflați pe teritoriul României, în situații de urgență constatate, în condițiile legii, de către autoritățile române competente.

Principiile ce guvernează măsurile de ocrotire specială

Art. 6 stabilește o serie de principii aplicabile în materie care, bineînțeles, se completează și chiar se suprapun cu o parte a principiilor ocrotirii părintești. Acestea sunt: a) respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului; b) egalitatea șanselor și nediscriminarea; c) descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatului dintre instituțiile publice și organismele private autorizate; d) asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil; respectarea demnității copilului; e) ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate; f) asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică în cazul luării unei măsuri de protecție; g) celeritatea de luare a oricărei decizii cu privire la copil; h) asigurarea protecției împotriva abuzului și exploatării copilului; j) interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor în materie.

³³Art. 130 alin. 2 din lege.